

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Zaktualizovať analýzu nákladov v prípade nekonania na úrovni EÚ“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2012/C 351/08)

Spravodajca: **Georgios DASSIS**Pomocný spravodajca: **Luca JAHIER**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 14. júla 2011 rozhodol v súlade s článkom 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Zaktualizovať analýzu nákladov v prípade nekonania na úrovni EÚ“

(stanovisko z vlastnej iniciatívy).

Podvýbor „Náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ“ poverený vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijal svoje stanovisko 19. júna 2012.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 483. plenárnom zasadnutí 18. a 19. septembra 2012 (schôdza z 18. septembra 2012) prijal 154 hlasmi za, pričom 5 členovia hlasovali proti a 7 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Zhrnutie

1.1 Štvrtstoročie po uverejnení Cecchiniho správy v roku 1988 sa znovu objavuje otázka „nákladov v prípade nekonania na úrovni EÚ“, ktorá by mohla byť vhodným a zaujímavým spôsobom, ako pokročiť v diskusii o ďalšom budovaní európskeho projektu. Avšak zatiaľ čo Cecchiniho správa skúmala túto otázku len z hľadiska jednotného trhu, v súčasnosti je nevyhnutné ísť omnoho ďalej a diskutovať o nákladoch, ktoré by vznikli v prípade nedokončenia hospodárskej a politickej únie v Európe. Tieto náklady sú už teraz veľmi vysoké a ak sa nič nepodnikne, mohli by sa ešte viac zvýšiť.

1.2 Problém je o to páčivejší, že členské štáty budú pod tlakom finančných trhov, ale aj nových záväzných inštitucionálnych predpisov, nútené zintenzívniť úsilie v oblasti znižovania zadĺženia. Ako to dosiahnuť bez toho, aby sa obetoval rast, ktorý finančné trhy navyše požadujú? Dobrým spôsobom ako sa vyhnúť nekonečnej špirále poklesu hospodárstva a tomu, aby veľká časť európskeho obyvateľstva poznala len chudobu a biedu, by bolo spoločne znášať niektoré výdavky na európskej úrovni a viesť ambicióznejšiu európsku politiku. Umožnilo by to EÚ naštartovať priaznivý kolobeh rastu, vytvoriť si silnú ekonomickú, priemyselnú a technologickú identitu v kontexte globalizácie a ochrániť náš sociálny model, ktorý výrazne prispel k súčasnej podobe Európy.

1.3 Snaha nastoliť otázku nákladov v prípade nekonania na úrovni EÚ takým spôsobom, ako to odporúčame v tomto stanovisku, má nepochybne niekoľko metodologických a technických nevýhod, ale hlavnou výhodou je, že umožní vysloviť argumenty, ktoré budú z racionálneho hľadiska ťažko spochybiteľné a ktoré ukážu, ako vyjsť zo súčasnej krízy a dosiahnuť v Európe skutočnú hospodársku a politickú úniu. V zásade ide

o to, ako jasnými dôkazmi presvedčiť verejnú mienku, že problémy bude možné vyriešiť, ak sa subsidiarita bude zameriavať na viac a lepšej Európy práve v čase, keď sa niektoré politické sily snažia urobiť z EÚ obetného baránka.

1.4 Z tohto hľadiska obsahuje stratégia Európa 2020 veľmi zaujímavé prvky. Je nutné uvítať jej ambíciu podporovať skutočné zosúladenie, najmä prostredníctvom spoločných politík a cieľov, ako aj prostredníctvom dôraznejšej koordinácie medzi členskými štátmi na všetkých úrovniach a v oblastiach, kde neexistuje alebo ešte len vzniká európsky prístup. Možno si však položiť otázku, či táto stratégia dokáže nastoliť skutočnú hospodársku a politickú úniu, ktorá bude schopná posilniť postavenie Európy v kontexte globalizácie, a či bude mať – vo svojej súčasnej podobe – lepší osud ako Lisabonská stratégia.

1.5 Považujeme za potrebné ísť ešte ďalej a obrátiť pozornosť na túto tému počas plánovaných semestrálnych diskusií vedúcich činiteľov, či už eurozóny pozostávajúcej zo 17 štátov alebo EÚ 27, a prebudiť našich predstaviteľov a verejnú mienku a presvedčiť ich o nevyhnutnosti uskutočniť zásadnú revolúciu vo vzťahoch štáty-Európa-svet. Poukazovanie na náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ, ktoré dnes známe a ktoré nám hrozia v budúcnosti, je veľmi dobrým spôsobom, ako konať v tomto smere. Dôkazmi o ekonomických, politických a strategických výhodách musíme presvedčiť euroskeptikov a nakloniť si verejnú mienku: Európa nie je problémom, musí byť riešením.

1.6 Výhodou tohto prístupu je zníženie nákladov, optimalizácia výdavkov a maximalizácia príležitostí s cieľom poskytnúť primeranú odpoveď na súčasné výzvy a nájsť východisko zhora, ktoré bude výhodné pre všetkých.

1.7 Vzhľadom na všetky tieto prvky je potrebné náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ analyzovať z oveľa širšieho hľadiska, než je to, ktoré bolo navrhnuté v rámci štúdie Európskej komisie o nákladoch v prípade nekonania na úrovni EÚ a o nevyužitom potenciáli jednotného európskeho trhu. Nepotrebuje ďalšiu štúdiu (hoci by určite bola veľmi kvalitná), ktorá bude „zapadať prachom niekde v našich knižniciach“ a do ktorej z času na čas nazrú niekoľkí naslovovzatí odborníci.

1.8 EHSV preto žiada Komisiu, aby najskôr čo najpresnejšie odhadla všetky náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ uvedené v tomto stanovisku a ich vplyv na zamestnanosť a rast. Ďalej navrhujeme zahrnúť do stratégie Európa 2020 konkrétne vyčíslené ciele, pokiaľ ide o zníženie týchto nákladov, spolu s jasným akčným plánom a systematickým hodnotením jeho plnenia.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Otázkou nákladov na nekonanie na úrovni EÚ EHSV nadniesol z rozličných hľadísk vo viacerých stanoviskách vypracovaných v uplynulých rokoch⁽¹⁾. Koncom roka 2010 začali Európsky parlament a Európska komisia diskusiu o nekonaní na úrovni EÚ. Komisia okrem toho dala vypracovať ambicióznou štúdiu s cieľom zaktualizovať údaje z Cecchiniho správy⁽²⁾⁽³⁾.

2.2 Pokiaľ ide o zvolenú metodiku a cieľ, Komisia a Európsky parlament boli vo veľkej miere ovplyvnení prípravou Aktu o jednotnom trhu II (Single Market Act II), hoci vo svojich oznámeniach zdôrazňovali aj potrebu venovať sa cielene danej téme a vychádzať z vedeckých dôkazov, ktoré by priniesol takýto prístup⁽⁴⁾. Pripomeňme, že na základe pomerne zložitých vzorcov uvedených v Cecchiniho správe sa v tom čase predpokladal nárast HDP EÚ (12 členských štátov) o 4,5 % až 7 % a plánovalo vytvoriť 2 až 5 miliónov ďalších pracovných miest v zjednotenom priestore. Tieto odhady sa však opierali

(1) Pozri napríklad stanovisko EHSV na tému „Obnova metódy Spoločenstva (usmernenia)“ z 21. októbra 2010 alebo stanovisko na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov a národným parlamentom – Preskúmanie rozpočtu EÚ“ zo 16. júna 2011.

(2) Pripomeňme, že cieľom štúdie bolo vyčíslíť možný ekonomický vplyv odstránenia prekážok brániacich obchodovaniu medzi vtedajšími členskými štátmi. Nová štúdia by mala pracovať s rovnakou metodikou a prispôbiť ju problémom a výzvam v aktuálnom kontexte.

(3) Európsky parlament rozhodol 15. decembra 2010 o zadaní dôkladnej štúdie o nákladoch v prípade nekonania na úrovni EÚ. Po vyhlásení verejnej súťaže Európska komisia zadala štúdiu konzorciu pod vedením London School of Economics. Táto štúdia by mala slúžiť ako základ pre diskusie v rámci prípravy Aktu o jednotnom trhu II (Single Market Act II).

(4) Ako sa zdôrazňuje v metodologickej poznámke generálneho riaditeľstva Európskeho parlamentu pre vnútornú politiku Únie z 21.2.2011, motivácia, ktorá by odôvodňovala odhad týchto nákladov a výhod, odráža ochotu prijímať rozhodnutia založené na vedeckých dôkazoch, pokiaľ ide o rozličné pojmy alebo zásady (dobré finančné riadenie, účinnosť, efektívnosť alebo udržateľnosť), s cieľom zabezpečiť transparentnosť a zodpovednosť za politické dianie voči občanom (v texte uvedené kurzívou).

o metodologický prístup a hypotézy, ktoré možno kritizovať a spochybniť. Navyše tieto predpovede, napriek ich úspechu z hľadiska komunikácie, pokiaľ vieme, neboli nikdy vyhodnotené na základe dôkazov, čo by umožnilo posúdiť *ex post* ich presnosť⁽⁵⁾.

2.3 EHSV teší, že sa tejto téme opäť venuje pozornosť, hoci môžeme byť prekvapení, že sa tak deje takmer štvrtstoročie po uverejnení Cecchiniho správy. Avšak spôsob, akým sa k tejto téme pristupuje, čiže skutočnosť, že sa používa rovnaká metódika a opäť sa vyčísluje možný ekonomický vplyv odstránenia prekážok, ktoré bránia obchodovaniu v rámci jednotného trhu, je prinajlepšom restriktívny a prinajhoršom jednoducho nepriemeraný, a to najmenej z dvoch vzájomne súvisiacich dôvodov.

2.4 Prvým je riziko, že sa obmedzíme len na diskusiu o nákladoch na nekonanie na úrovni EÚ, ktorá by bola výlučne technická (priam technokratická), hoci – napriek mimoriadne komplexným nástrojom, ktoré môžu byť použité – technický aspekt je v sociálnych vedách často len ilúziou.

2.5 Druhé riziko, ktoré má ešte zásadnejší význam, vyplýva z toho, že súčasná situácia je úplne odlišná. V roku 1988 sa diskusia zameriavala najmä na stav spoločného trhu, ktorý bol premenovaný na „jednotný trh“. V tomto zmysle bola Cecchiniho správa veľmi užitočná, lebo poukázala a zamerala sa na prekážky a omeškania v tejto oblasti. Umožnila tak odôvodniť program oživenia a prispela k pozitívnym snahám, ktoré vyústili dol Delorsovho programu a jeho cieľa 1992.

2.6 V roku 2012 však jednotný trh už nie je jadrom celého problému. Nielenže za uplynulé štvrtstoročie budovanie jednotného trhu výrazne pokročilo vpred, ale zmenili sa aj súvislosti, ktoré sú v súčasnosti poznačené najmenej piatimi novými dôležitými prvkami v porovnaní s koncom 80. rokov: 1) podstatne väčšia globalizácia, ktorú posilnil nástup rýchlo sa rozvíjajúcich ekonomík na medzinárodný trh, napr. Brazília, Indie, a najmä Číny, zatiaľ čo v 80. rokoch boli konkurentmi Európy predovšetkým najvyspelejšie krajiny; 2) Európu tvorí teraz 27 krajín, ktorých úroveň rozvoja, ekonomické štruktúry a sociálne systémy sú heterogénnejšie ako v 80. rokoch; 3) európska štruktúra je omnoho rozvinutejšia a vznikli niektoré kľúčové inštitúcie, ako sú euro a ECB; 4) hospodárska kríza, ktorá je bezprecedentná od krízy v 30. rokoch, stále trvá a v súčasnosti nadobúda podobu „krízy štátnych dlhov“; 5) a napokon naliehavá potreba európskych štátov vyrovnáť svoje dlhy v nasledujúcich rokoch.

(5) Okrem nejasnej analytickej poznámky neznámych autorov, ktorá bola vypracovaná po 20 rokoch a je dostupná na internetovej stránke www.oboulo.com. Konštatuje sa v nej, že očakávania sa nenaplnili, ale kvalita predpovedí bola celkovo uspokojivá (pozri *The Cecchini Report – 20 years later*, 16.1.2009).

2.7 Tieto prvky nás vedú k návrhu, aby sa diskusia o nákladoch v prípade nekonania na úrovni EÚ viedla výrazne iným spôsobom. Handicapom Európy v súčasnosti nie je meškanie pri budovaní jednotného trhu, ktorý nakoniec prináša úžitok rovnako našim konkurentom, ako aj samotným Európanom. Problémom je predovšetkým vytvorenie silnej ekonomickej, priemyselnej a technologickej identity v rámci globalizácie, ktorá je multipolárna, čo prináša čoraz tvrdšiu konkurenciu, najmä zo strany tzv. rýchlo sa rozvíjajúcich ekonomík v kontexte bezprecedentnej systémovej krízy.

2.8 Diskusia sa preto musí zameriavať na všetky náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ vyplývajúce z nedokončenej európskej integrácie. Tieto náklady sú neporovnateľné s tými, ktoré môžu priniesť prípadné pretrvávajúce bariéry, ktoré stoja v ceste obchodovaniu v Spoločenstve. EHSV si je vedomý, že je zložité venovať sa tejto téme tak podrobne a v podstate politicky, ale je to jediný spôsob, ktorý nám v súčasnej situácii dáva zmysel⁽⁶⁾.

3. Európa a jej výhody

3.1 Pred 60 rokmi sa túžba Európanov žiť v mieri zhmotnila vytvorením prvého európskeho spoločenstva – ESUO. Posun k integrácii prebiehal pomaly, ale iste, až do roku 1992. Počas 20 rokov predstavovalo rozširovanie EÚ na 27 členských štátov nesporné hlavné pokroky, ale zároveň aj jediný naozaj zavŕšený. Prehlbovanie európskej integrácie, o ktorom sa hovorilo už na začiatku 80. rokov, upadlo do zabudnutia. Spoločná mena, vnútorný trh, politika súdržnosti alebo spoločná poľnohospodárska politika sú zaiste dôležitými výhodami, ale nedokončenými a predovšetkým nepostačujúcim na vytvorenie skutočnej Únie.

3.2 Okrem vymedzenia tém diskusie tu máme, samozrejme, aj diskusiu o vymedzení pojmov. Čo znamenajú „náklady“? Čo znamená „nekonanie na úrovni EÚ“? Alebo dokonca čo znamená „ne-“? Potenciálne môžeme všetko posudzovať z hľadiska konania alebo nekonania Európy. Je objektívne ťažké vybrať príslušné verejné nástroje/politiky/statky a izolovať ich vplyv, určiť na akej úrovni by ich rozvinutie bolo najúčinnejšie (na európskej/národnej/miestnej), rozhodnúť, akým spôsobom vyjadriť ich náklady/prínos alebo z akého časového hľadiska ich treba analyzovať (pričom zoznam ťažkostí zďaleka nekončí). Vzhľadom na tieto faktory nie je jednoduché dohodnúť sa na

dôslednom metodologickom prístupe a prekročiť bežný konsenzus. Oznámenie Európskeho parlamentu o metodologických aspektoch dobre objasňuje túto tému a poukazuje na jej mimoriadnu zložitost.

3.3 Avšak bez ohľadu na prístup, vymedzenia pojmov – dokonca aj tie najširšie – neumožňujú začleniť do diskusie určité základné prvky v záujme verejného blaha (napríklad mier alebo voľný pohyb osôb), ktoré priniesla európska integrácia za niečo viac ako polstoročie svojej existencie.

3.4 Nechceme sa pokúsiť vyčíslit ich prínos pre blaho európskych občanov ani prepísať históriu (čo by sa stalo, keby európska integrácia nemala súčasnú podobu?), stojí však za to pripomenúť – teraz, keď sa úvahy o nákladoch na nekonanie na úrovni EÚ stávajú čoraz väčšou módou – že história nášho kontinentu nebola vždy taká, ako ju poznáme od roku 1945 po súčasnosť. Mier, prosperita, základné práva (uvedené v charte EÚ⁽⁷⁾), voľný pohyb osôb a tovaru, možnosť používať tú istú menu aj po prechode hraníc, cenová stabilita a iné výhody nášho každodenného života mnohí z nás (najmä mladá generácia) v súčasnosti vnímajú ako úplne normálne a samozrejme: kontroly na francúzsko-nemeckých hraniciach by sme považovali za nepríjemnú výstrednosť a čo i len pomyslenie na vojnu medzi európskymi štátmi za zlý vtip. Je samozrejme ťažké, ba priam nemožné, s určitosťou povedať, ako by to dnes vyzeralo, keby sme boli ostali v národných rámcoch, ale nie je nerozumné tvrdiť, že európska integrácia prinajmenšom uľahčila vznik týchto verejných statkov a urobila ich samozrejmiými a prirodzenými pre všetkých.

3.5 Znamená to, že sú teraz už trvalé? To nie je také isté. Možnosť bratovražednej vojny sa v 80. rokoch javila aj v Juhoslávii ako absurdná a nepravdepodobná, čo však nezabránilo krvavej vojne po rozpade krajiny. Ostatné výhody, na ktorých dosiahnutie boli potrebné desaťročia, možno tiež stratiť: obnovenie kontrol na hraniciach alebo spochybňovanie eurozóny sú témami, ktoré komentátori, euroskeptickí a/alebo populistickí politickí strany, ale čoraz častejšie aj tradičné politické hnutia, bez váhania otvárajú pri rôznych príležitostiach.

3.6 Nakoniec, hoci nechceme maľovať katastrofické scenáre, sa nemôžeme vyhnúť otázke nákladov v prípade nekonania „sa“ EÚ, teda v prípade úplného alebo čiastočného zlikvidovania niektorých kľúčových inštitúcií, ako je napríklad spoločná

⁽⁶⁾ Komisia a EP si uvedomujú význam týchto otázok. Európsky parlament vo svojom oznámení uznáva prípadnú záťaž nákladov súvisiacich s vonkajším rozmerom spoločných politík a konštatuje, že hrozí, že štúdia bude veľmi komplexná a dosiahnuté výsledky budú veľmi neisté vzhľadom na závislosť od rozhodnutí medzinárodných organizácií a existujúce nedostatky v multilaterálnom riadení (s. 15, tamže). Pokiaľ ide o vnútorné výzvy, oznámenie navrhuje venovať sa problematike prostredníctvom stratégie Európa 2020 a vymenúva 12 oblastí, v ktorých by politiky Spoločenstva mohli priniesť úžitok (s. 15 – 17, tamže).

⁽⁷⁾ Charta základných práv obsahuje základné práva občanov Európskej únie a ekonomické a sociálne práva, ako sú uvedené v Sociálnej charte Rady Európy a v Charte základných sociálnych práv pracovníkov.

mena. Podľa nedávnej štúdie banky UBS⁽⁸⁾, napriek mnohým nedostatkom, ktoré jej možno vyčítať z hľadiska metodiky, by náklady spojené s tým, že sa daná krajina vzdá eura, predstavovali 40 – 50 % HDP pre „slabé“ krajiny len počas prvého roka. Dokonca aj v prípade „silných“ krajín (napríklad Nemecka) by tieto náklady predstavovali 20 – 25 % HDP len v prvom roku, čo je 6 000 až 8 000 EUR na obyvateľa. A to nehovoríme o destabilizačných politických vplyvoch, možných vojnách medzi menami a následných konkurenčných devalváciách, oživení protekcionistickej politiky na národnej úrovni a možnom katastrofickom vplyve na očakávania ekonomických subjektov. Tieto javy by mohli Európu uvrhnúť do depresie trvajúcej niekoľko rokov. Nikto nevie predpovedať dôsledky takýchto udalostí, ale môžeme očakávať výrazné snahy o zmenu geopolitickej situácie a nové spojenectvá, ktoré by mohli destabilizovať Európu ako zjednotený politický a ekonomický blok.

4. Bez skutočnej hospodárskej únie niet Európskej únie

4.1 Napriek demagogickým tvrdeniam niektorých politických prúdov vo viacerých krajinách EÚ, najmä odkedy v rokoch 2008 – 2009, vypukla kríza, ktorá postupne prešla niekoľkými premenami, súčasné ekonomické ťažkosti nesúvisia s „excesmi bruselských eurokratov“, ale práve so zásadným nedokončením európskej integrácie. Stanovený cieľ vytvoriť menovú a hospodársku úniu sa nikdy nepodarilo splniť. Treťouhodný nezáujem európskych štátov a inštitúcií, ktoré neustále odkladali potrebné kroky na dokončenie skutočnej ekonomickej integrácie, ale tiež postupy nevyhnutné na prijímanie legitímnych a demokratických rozhodnutí v členských štátoch (pričom niektoré z nich boli veľmi medializované) – popri asymetrickom vonkajšom šoku nebývanej sily – roztočili špirálu nedôvery trhov. Táto situácia stojí všetky krajiny EÚ čoraz viac z hľadiska konkurencieschopnosti, rastu, zamestnanosti, sociálnej súdržnosti, ako aj demokratickej legitimity na kontinente.

4.2 Vytvorenie menovej únie bez skutočnej hospodárskej únie ukázalo svoje limity, keďže namiesto konvergenzie sa napokon vytvárala divergencia. V súčasnosti už Európa nemá čas čakať, že sa veci udejú samy prirodzeným spôsobom vo vzdialenej budúcnosti. Buď bude rýchlo napredovať, aby dokončila skutočnú európsku hospodársku úniu s účinným mechanizmom, ktorý umožní odolávať asymetrickým šokom, alebo bude znášať možné mimoriadne vysoké náklady spojené s budúcou ne-úniou.

4.3 Súčasnú ťažkosť eura, ktoré je v podstate „nekompletnou“ menou, sú odrazom tejto situácie. Výška verejného dlhu v celej eurozóne, a dokonca aj vo väčšine európskych krajín považovaných za „ohrozené“, je nižšia v porovnaní s inými tzv. „vyspelými“ krajinami, ako sú USA, Spojené kráľovstvo alebo Japonsko. Avšak zatiaľ čo dolár, libra alebo jen sú

vnímané ako meny skutočných „plnohodnotných“ mocností, euro trpí imidžom meny, ktorej suverénny priestor nie je celkom jasný⁽⁹⁾ z dôvodu obmedzeného mandátu Európskej centrálnej banky a nedostatočného skutočného ekonomického riadenia na európskej úrovni. Z týchto všetkých dôvodov je mimoriadne dôležité vytvoriť ozajstnú európsku hospodársku úniu s jasnými, a najmä vynútiteľnými pravidlami a zodpovednosťami na všetkých úrovniach, čo sa však nedá dosiahnuť bez zásadných politických reforiem, ktoré by takejto únii dodali potrebnú legitimitu.

4.4 Je zložité vyjadriť všetky náklady vzniknuté v dôsledku tejto nedôvery trhov, ktorá je navyše vo veľkej miere zodpovedná za súčasnú recesiu. Náklady, ktoré by v prípade nekonania na úrovni EÚ vznikli pre verejné rozpočty, už len z dôvodu rizikových prírážok, ktoré boli uložené niektorým štátom v súčasnosti, by sa však pohybovali medzi 0,4 až 1,5 % HDP v roku 2012 (9 až 36 miliárd EUR) a až do 1,8 až 2,4 % HDP v roku 2013 a 2014 (42 až 56 miliárd EUR) pre celú eurozónu, pričom medzi jednotlivými krajinami by boli samozrejme značné rozdiely⁽¹⁰⁾.

4.5 Ukončená ekonomickejšia integrácia, najmä užšia rozpočtová a fiškálna integrácia, ktorá by podliehala prísny podmienkam a kontrolám, by bola pomohla eliminovať tieto rizikové prírážky prostredníctvom zavedenia spoločných mechanizmov na európskej úrovni (ako sú eurodlhopisy alebo iné) namiesto naliehavých ad hoc opatrení, ktoré sú improvizované a zas a znovu majú vyplniť medzery, keď sa situácia stáva neudržateľnou. Členské štáty a Európa musia mať odvahu nereagovať nárazovo, ale prijať akčný plán a súvislé inštitucionálne reformy s cieľom nájsť celkové východisko zo súčasnej krízy, ktoré načrtne skutočne dôveryhodnú perspektívu.

4.6 Niektoré kroky v tomto smere sa už nedávno uskutočnili. Žiaľ nejdú dostatočne ďaleko.

5. Prínos, ktorý očakáva Európska únia.

5.1 Posledné záväzky prijaté na summite 9. decembra 2011 v Bruseli nadväzujúce na disciplínu paktu stability z Maastrichtu stanovujú drastické zníženie verejných dlhov štátov a zavádzajú teraz už automatické sankcie v prípade, že bude konštatované porušenie „zlatého pravidla“. Štáty budú preto povinné zvýšiť svoje úsilie o vyrovnanie dlhu, a to nielen pod tlakom finančných trhov, ale aj v dôsledku nových záväzných pravidiel.

⁽⁸⁾ UBS Investment Research, *Euro Break-up - the consequences*, www.ubs.com/economics, september 2011.

⁽⁹⁾ Slávna veta Henryho Kissingera, ktorú povedal v 70. rokoch, „Komu mám volať, ak chcem hovoriť s Európou?“ je žiaľ naďalej aktuálna.
⁽¹⁰⁾ Vause N., von Peter G. (2011), „Euro Area Sovereign Crisis Drives Global Markets“, BIS Quarterly Review, december 2011, http://www.bis.org/publ/qrtrpdf/r_qt1112a.pdf#page=4.

5.2 Základná otázka pre politických lídrov viacerých európskych štátov v súvislosti s ich verejným dlhom pripomína „kva-dratúru kruhu“: ako sa vyrovnáť s nedôverou trhov, ktoré požadujú nemožné, a to drasticky znížiť verejný deficit a takmer súčasne naštartovať oživenie rastu? Jedným zo spôsobov ako vyriešiť túto neriešiteľnú rovnicu by bolo zrušiť nezmyselnú duplicitu medzi členskými štátmi prostredníctvom spoločných úspor z rozsahu a zároveň položiť základy budúceho rozpočtového oživenia na európskej úrovni. Mohli by sme sa tak napríklad vyhnúť depresívnym vplyvom – alebo ich aspoň zmierniť – politikou úsporných opatrení, ktoré sa uplatňujú spôsobom „každý sám pre seba“, a pritom by sa neznížila kvalita verejných služieb poskytovaných občanom. Zároveň by sme mohli vyriešiť problém mrhania zdrojmi vyplývajúci z 27 rozličných politík v rovnakých oblastiach, ktoré sú často nekoordinované. Táto myšlienka sa samozrejme nedá realizovať s rozpočtom Spoločenstva obmedzeným na 1 % HDP a je úplne v protiklade s návrhom vykonávať rozpočtové škrty všade, vrátane na európskej úrovni.

5.3 Rozpočty členských štátov na obranu predstavovali v roku 2010 spoločne takmer 200 miliárd eur, ale podľa názoru viacerých expertov sú národné politiky v tejto oblasti naďalej fragmentované a vo všeobecnosti málo účinné⁽¹¹⁾. Napriek viacerým iniciatívam na európskej a národnej úrovni sú prostriedky na zariadenie a programy V&V v oblasti obrany (takmer 20 % celkového rozpočtu) prakticky jedinou oblasťou, kde môžeme hovoriť o skutočnom spoločnom znášaní výdavkov, a aj tu išlo v roku 2010 podľa údajov EDA o 22 %⁽¹²⁾. Štúdie na túto tému odhadovali možné úspory na 32 %, čo predstavuje 13 miliárd EUR, pričom ide o údaj v prípade spoločného znášania výdavkov⁽¹³⁾.

5.4 Podobne by sa dalo uvažovať aj o výsadných právomociach štátov, ako sú diplomatické služby, clá, ochrana hraníc, civilná ochrana, boj proti podvodom atď. Znižovanie nákladov vo všetkých týchto oblastiach je i napriek možným odlišným názorom, pokiaľ ide o presné sumy, výlučne otázkou politickej vôle.

5.5 Fiškálne náklady v prípade nekonania na úrovni EÚ sú logickým dôsledkom, ktorý ešte viac zaťažuje rozpočet. Fiškálna konkurencia medzi členskými štátmi nebola rámcovo riešená z hľadiska spoločných európskych záujmov. Dôsledkom je nepomerne nízke zdaňovanie prenosného pohyblivého daňového základu a nadmerné zdaňovanie ostatných, čo vedie k stratám daňových príjmov (čiže k nákladom) pre Európu a členské štáty. Táto situácia vyúsťuje okrem iného do

nerovnováhy, nespravodlivosti, a najmä do výrazných sociálnych nákladov, ktoré verejná mienka vníma veľmi negatívne.

5.6 Pokiaľ ide o sociálnu oblasť, diskusia o nákladoch v prípade nekonania na úrovni EÚ nie je ničím novým. Európska integrácia nemôže vychádzať len z princípu voľného obchodu, keď sú politiky hospodárskej súťaže a blaho spotrebiteľa postavené nad všetko ostatné, pričom spôsobujú zhoršenie situácie najslabších vrstiev spoločnosti. Je potrebné pripomenúť, že napriek často opakovaným obvineniam z údajného „európskeho diktátu“ aj tu ide o nedostatok Európy, nie o jej nadbytok. Okrem pocitu nespravodlivosti a mimoriadne vysokých sociálnych nákladov, najmä v súčasnej situácii, závery viacerých štúdií poukazujú na to, že nekonanie na úrovni EÚ v tejto oblasti sa premietne aj do zvýšených ekonomických nákladov⁽¹⁴⁾. Empirické údaje teda dokazujú, že spravodlivá a efektívna sociálna politika prispieva k makroekonomickej stabilizácii, najmä prostredníctvom znižovania rozsahu cyklických fenoménov a podpory lepšieho rozdeľovania zdrojov, ale tiež zlepšovaním blahobytu občanov vo všeobecnosti⁽¹⁵⁾. Okrem toho majú kvalitné sociálne politiky tendenciu obmedzovať javy „nepriaznivého výberu“, internalizovať niektoré externality a zvýšiť kvalitu ľudskej práce a „sociálneho kapitálu“ v širokom zmysle. Európska sociálna charta mala za cieľ zaviesť niekoľko základných pravidiel v tejto oblasti pre všetky členské štáty. V súčasnosti sa zdá, že je potrebné ísť ďalej a vytvoriť štruktúrovaný rámec konvergencie sociálnych politík s cieľom znížiť prílišné rozdiely a vyhnúť sa tomu, aby sa prehlbovanie sociálnych nerovností a všeobecný nárast chudoby stali vážnymi prekážkami, ktoré budú stáť v ceste výraznému, vyrovnanému a udržateľnému hospodárskemu rastu.

5.7 Fiškálna a sociálna konkurencia, veľmi slabo regulovaná v ekonomickom priestore, kde sú len malé prekážky z hľadiska pohybu tovarov, služieb a kapitálu, vyvoláva navyše ďalšie mimoriadne škodlivé tendencie v globalizovanej ekonomike. Postupný rozpad priemyselnej štruktúry vo viacerých európskych krajinách je nespochybniteľným faktom, ktorý nielen že vyvoláva silné negatívne odozvy u občanov, ale predstavuje tiež strategické problémy pre naše krajiny, keďže ide o mimoriadne dôležité zmeny, ktoré sa z krátkodobého alebo strednodobého hľadiska dajú len ťažko zvrátiť, a preto majú závažné dôsledky⁽¹⁶⁾. Narastajúci nesúlad spôsobený uprednostňovaním národných smerovaní v oblasti priemyselnej politiky vedie k riešeniam, ktoré nie sú výsledkom spolupráce, nie sú optimálne a často sú dokonca kontraproduktívne⁽¹⁷⁾, a to v čase, keď rýchle sa rozvíjajúce ekonomiky uplatňujú priemyselnú

⁽¹¹⁾ Heuninckx B. (2008), „A Primer to Collaborative Defence Procurement in Europe: Troubles, Achievements and Prospects“, *Public Procurement Law Review*, Volume 17, Issue 3.

⁽¹²⁾ Toto číslo je navyše nižšie v porovnaní so správou za rok 2009. Defence Data: EDA participating Member States in 2010, 18. januára 2012.

⁽¹³⁾ Pozri napríklad: Dufour N. a kol. (2005), *Intra-Community Transfers of Defence Products*, Unisys.

⁽¹⁴⁾ Fouarge, D., *The Cost of non-Social Policy: Towards an Economic Framework of Quality Social Policies – and the Cost of not Having Them*, Report for the Employment and Social Affairs DG, 2003, Brusel.

⁽¹⁵⁾ O súvislosti medzi rozdielmi a blahobytom sa hovorí aj v diele Wilkinsona a Picketta (2009), „The Spirit Level. Why Equal Societies Almost Always Do Better“, Allen Lane, Londýn.

⁽¹⁶⁾ Môžeme uviesť príklad ESUO, ktorého zánik rozpútal úpadok európskej metalurgie, alebo tiež značné meškanie projektu Galileo, ktorý trápia problémy s riadením a financovaním z dôvodu nedostatočného verejného riadenia na európskej úrovni.

⁽¹⁷⁾ Napríklad pokiaľ ide o pravidlá a programy financovania energetickej politiky na vnútroštátnej úrovni.

politiku „bez zábran“, pričom sa opierajú o slabú menu a aktívnu vládnú podporu⁽¹⁸⁾. Namiesto spoločného využívania zdrojov alebo aspoň koordinácie ich využívania s cieľom odpovedať na tieto výzvy, sú viaceré veľké európske krajiny z dôvodu absencie európskeho energetického spoločenstva⁽¹⁹⁾ nútené uzatvárať bilaterálne dohody s tretími krajinami v kľúčových oblastiach, ako je energetika alebo V&V⁽²⁰⁾. Je zrejme, že európska politika by bola nepochybné oveľa efektívnejším riešením.

5.8 Rozpočet EÚ na V&V na obdobie 2014 – 2020 predstavuje 0,08 % HDP EÚ, čo je 20 až 30-krát menej v porovnaní s národnými rozpočtami. Istá štúdia dospela k záveru, že každé ďalšie euro z verejných prostriedkov investované do V&V európskeho rozmeru prináša so sebou 0,93 EUR zo súkromného sektora⁽²¹⁾. Siedmy rámcový program Spoločenstva pre výskum (7. RP, 2007 – 2013) s dotáciou 50,5 miliárd EUR dokazuje, že nejde len o zbožné želanie a že spoločná politika v tejto oblasti je možná. Tento program má dôležitý dosah: odhaduje sa, že každé euro z rámcového programu sa premietne do zvýšenej pridanej hodnoty v priemysle, a to od 7 do 14 EUR. Z dlhodobého hľadiska makroekonomické analýzy, ktoré vypracovalo GR pre výskum predpokladajú, že siedmy rámcový program umožní do roku 2030 vytvoriť 900 000 pracovných miest, pričom 300 000 týchto pracovných miest bude pre výskumníkov. Vďaka lepšej konkurencieschopnosti bude v rovnakom období možné zvýšiť vývoz EÚ o takmer 1,6 % a znížiť dovoz o približne 0,9 %.

5.9 Spoločná priemyselná politika musí navyše povinne zohľadňovať environmentálne výzvy a byť úzko koordinovaná s energetickou politikou EÚ. Riadenie energetických otázok vo vnútroštátnom rámci môže zdanlivo vyzeráť jednoducho z

krátkodobého alebo strednodobého hľadiska, ale z dlhodobého hľadiska sa môže ukázať ako nákladné a viesť k závislosti od krajín produkujúcich uhľovodíky a zvýšeným výdavkom na energetiku. Reakciou by mohlo byť investovanie do rozvoja energetickej infraštruktúry, ako aj rozšírenie nových zdrojov energie vďaka V&V v európskom meradle⁽²²⁾. Podľa štúdie spoločnosti Accenture pre GR pre energetiku využívanie obnoviteľných zdrojov energie, ako je veterná energia v Spojenom kráľovstve alebo solárna energia v Španielsku, by spolu s prepojením národných sietí pomohlo znížiť faktúry európskych spotrebiteľov približne o 110 miliárd EUR do roku 2020.

5.10 V súčasnej kríze rastie riziko dlhohodej nezamestnanosti, ktorá by sa mohla stať trvalou. Môže znemožniť pracovnú sebarealizáciu týchto občanov a európske hospodárstvo môže prísť o ich potenciál. Táto situácia je v rozpore so snahou o inkluzívny rast a vyžaduje si intenzívnu snahu hľadať dlhodobé riešenia, ktoré majú okrem iného spočívať v podpore inkluzívnych prác z verejných zdrojov s cieľom udržať pracovné návyky a rekvalifikačných aktivít s cieľom prispôsobiť ich budúcim potrebám trhu práce.

Epilóg

Už niet času na prázdne slová, nastal čas činov, odvážnych a konštruktívnych.

Slová, ktoré Robert SCHUMAN predniesol 9. mája 1950 sú v súčasnosti aktuálne viac ako kedykoľvek predtým. Rozhodujúci činitelia, konajte. Občania túžia po mieri a dôstojnosti. Využite potenciál, ktorý predstavuje týchto 500 miliónov Európanov. Nemáte právo ich sklamať.

V Bruseli 18. septembra 2012

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁸⁾ Zatiaľ čo Lisabonská stratégia predpokladala výdavky na V&V na úrovni aspoň 3 % HDP, súčasné výdavky EÚ na túto oblasť predstavujú 1,84 %, pričom v USA sú to 3 % a v Číne 8 %.

⁽¹⁹⁾ Spoločné vyhlásenie združenia „Naša Európa“ a Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru o ciele európskeho energetického spoločenstva, 21. februára 2012.

⁽²⁰⁾ Jedným z najnovších príkladov je séria dohôd uzatvorených medzi Nemeckom a Čínou 27. júla 2011 o výskume a investovaní do ekologických technológií, najmä elektromobilov a systémov sekvestrácie a ukladania CO₂ (Peel Q., Anderlini J., „China and Germany launch green initiative“, *The Financial Times*, 28. júla 2011).

⁽²¹⁾ Oznámenie Európskej komisie „Budovanie EVP vedomostí pre hospodársky rast“, COM(2005) 118 final zo 6. apríla 2005.

⁽²²⁾ Syndex, *Une politique industrielle bas-carbone comme voie de sortie de crise (Priemyselná politika s nízkymi emisiami oxidu uhličitého ako východisko z krízy)*, správa vypracovaná pre EHSV, marec 2012, Brusel.